

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΑ

**Άρχαίοι Σοφιστές
Νεοέλληνες Λαϊκιστές**

του Βασιλείου Γρηγ. Παπαδάκη

Στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλέους, ἡ σοφιστικὴ (κίνημα τῶν σοφιστῶν) ἐθεωρεῖτο ἡ τέχνη τῆς παραπλανήσεως μετὰ ἀληθοφανῆ ἐπιχειρήματα. Ἐνίσχυε τὰ ἀδύναμα ἐπιχειρήματα καὶ ἀποδυνάμωνε τὰ ἰσχυρά. Παρουσίαζε τὸ ψέμα ὡς ἀλήθεια καὶ τὴν ἀλήθεια ὡς ψέμα.

Ἀπὸ τῆ σοφιστικῆ διδασκαλία λείπει ἡ εὐκρινὴς ἐξέταση τῶν προβλημάτων καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν ἀλήθεια ποῦ προσδιόζει ὁ ἄνθρωπος μετὰ ἐλεύθερο καὶ γενναῖο φρόνημα.

Ἄτομα καὶ λαοὶ ποῦ βασιζοῦνται στὴν ἀλήθεια προοδεύουν γιατί τούς προφυλάσσει ἀπὸ σφαλερῆς γνώμης καὶ πλάνης.

Ἡ τέχνη τῆς σοφιστικῆς ἀνεπτύχθη τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων, τὴν περίοδο ποῦ ἡ ἀθηναϊκὴ δημοκρατία εὐρίσκετο στὴν πληρέστερη μορφή καὶ ἡ Ἀθῆνα παγκόσμια πολιτιστικὴ, οἰκονομικὴ καὶ στρατιωτικὴ δύναμη.

Οἱ σοφιστές ἦσαν ἄθεοι καὶ ὀπαδοὶ τοῦ ἀγνωστικισμοῦ, ἡ θεωρία σύμφωνα μετὰ τὴν ὁποῖαν ἡ γνώση τῶν πραγμάτων εἶναι ἀδύνατη. Ἐδίδαν μεγάλη σημασία στὴν τέχνη τῆς σοφιστικῆς ρητορείας καὶ εὐγλωττίας: τὰ ἰσχυρὰ χαρτιά τῶν ἐν τοῖς πράγμασι. Ἐπίστευαν ὅτι σὲ μίᾳ δημόσια συζήτηση θὰ μπορούσαν νὰ ὑπερασπισθοῦν τὸ ὑποκειμενικὸ συμφέρον δίνοντας στὸ λόγο φαινομενικὴ ἀντικειμενικότητα.

Κατὰ τὸ ὅποιον γίνεται εὐκόλως ἀντιληπτὸ στὰ «πάνελ» τηλεοπτικῶν συνεντεύξεων ἀπὸ στελέχη τοῦ κυβερνητικῆς κόμματος τὰ ὁποῖα παραπειθοῦν τούς τηλεθεατῆς μετὰ παραπλανητικῆς καὶ ψευδεῖς ὑποσχέσεις ποῦ κατὰ τὸν Νικολό Μακιαβέλλι (1469-1527), «εἶναι βαυκαλήματα ποῦ ἀνάγονται στὴν ἀναγκαιότητα τοῦ παρελθόντος, ἐνῶ ὁ λόγος ποῦ δὲν τηροῦνται εἶναι ἡ ἀναγκαιότης τοῦ παρόντος».

Οἱ σοφιστές μεταξὺ τῶν ὁποῖων ὁ Πρωταγόρας, (ἀρχικὰ εἰργάζετο ὡς ἀρθρογράφος), Ἰππίας, Κριτίας, Γοργίας, Ἀντιφῶν, Θρασύμαχος, Προδικός, καὶ ἄλλοι ἦσαν ἐπαγγελματίες δάσκαλοι. Διακρίνονταν γιὰ τὴν πολυμάθεια καὶ πολυπραγμοσύνη. Δίδασκαν πολιτικὴ, ρητορεία, γραμματικὴ, ἀριθμητικὴ καὶ Ἀστρονομία μετὰ ὑψηλῆς ἀμοιβῆς. Δὲν ὑπῆρξαν ποτέ ἐλεύθερα πνεύματα κι οὔτε διαφωτιστές μετὰ τὴ στενὴ ἐννοια τῶν διαφωτιστῶν τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνα.

Ἡ πολυμάθεια ἐθεωρεῖτο τὸ ἀρνητικὸ γνώρισμα τῶν σοφιστῶν: Ἡ συσσώρευση πλήθους τεχνικῶν καὶ ἐμπειρικῶν γνώσεων δὲν εἶναι πάντοτε δείκτης νοημοσύνης. Οἱ πολλῆς καὶ ἀσυστηματοποίητες γνώσεις δὲν ἔχουν ἀξία. Ἡ πανσπερμία καὶ ἡ ἀμέθοδη θήρευση κάθε γνωστικοῦ στοιχείου ἀντὶ γιὰ ὠφέλεια μπορεῖ νὰ ἐπιφέρει τὰ ἀντίθετα ἀποτελέσματα.

Ὁμοίως ἡ πολυπραγμοσύνη βγάζει τοὺς ἄνθρωπους ἐξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς καταλληλότητας καὶ τοὺς ἐξωθεῖ σὲ μίᾳ πολὺπλευρῆ ἀλλὰ ἀμέθοδη δραστηριότητα ἄνευ οὐσιαστικῶν ἀποτελεσμάτων καὶ χωρὶς τῆ θεωρητικῆς ἐκείνη γνώση ἡ ὁποῖα ἐκφράζει τὴν ἰκανότητα διεύθυνσης στὴν πρωταρχικὴ πηγὴ τῶν πραγμάτων.

Ὁ κορυφαῖος τραγικὸς ποιητὴς Εὐριπίδης (484-407 π.Χ.) ἔλεγε ὅτι «ὁ σοφιστὴς νικάει μετὰ τὴν εὐγλωττία του. Ἐγὼ ὅμως θεωρῶ πάντοτε τίς πράξεις καὶ τὰ ἔργα ἀνώτερα ἀπὸ τὰ λόγια». Ἡ ἀρετὴ τῶν λόγων καὶ ἡ ρητορεία δὲν ἔχουν καμμία ἀξία ὅταν οἱ λόγοι παραμένουν νεκρὸ γράμμα.

Βασικὰ οἱ πράξεις τῶν πολιτικῶν καθορίζονται ἀπὸ τὴν ποιότητα καὶ τὴ βούληση μετὰ σκοπὸ τὴν ἐπιτέλεση ἑνὸς σημαντικοῦ ἔργου. Ἡ πράξη προϋποθέτει ὀπωδιήποτε τὴ συμμετοχὴ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως.

Οἱ παραπάνω σκέψεις ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀρχαία ρῆση: «Ἀνδριάντα μὲν τὸ σχῆμα, ἄνδρα δὲ ἡ πράξη κοσμεῖ».

Οἱ πολιτικοὶ δὲν χρειάζεται νὰ παριστάνουν τοὺς πολυγώνους οὔτε νὰ μῖμούναι κατὰ κακόζηλο τρόπο τοὺς ἀρχαίους σοφιστές. Ἀρκεῖ νὰ ἐφαρμόζον ὅσα γνωρίζουν καλύτερα γιὰ τὴν εὐημερία τὴν Πατρίδος. Νὰ λέγουν λίγα καὶ νὰ πράττουν πολλὰ γιὰ νὰ παραφράσω τὸ Σάμιο φιλόσοφο Πυθαγόρα (572-500 π.Χ.). Ἐπίσης νὰ μὴ λένε ἐν πολλοῖς ὀλίγα, ἀλλὰ ἐν ὀλίγοις πολλὰ.

Στὸν σύγχρονο πολιτικὸ πολιτισμὸ κυριαρχεῖ τὸ φαινόμενο τῶν ρητορικῶν σοφισμάτων (λογικὰ ἐσφαλμένα παραδοξολογήματα, ψευδῆ ἐπιχειρήματα, παίγνια τῶν λέξεων, πανούργα καὶ πονηρὰ τεχνάσματα) οὕτως ὥστε οἱ λόγοι καὶ οἱ ἐπαγγελματικὲς ἐξαγγελίες νὰ καθίστανται ἀληθοφανεῖς.

Ὁ Πλάτων ἐπέκρινε τοὺς σοφιστὲς λέγοντας ὅτι δὲν ἐνδιέφέρονται γιὰ τὴν ἀλήθεια ἀλλὰ γιὰ τὸν ἐντυπωσιασμό καὶ τὸν παράνομο πλουτισμό. Οἱ σοφιστὲς κατηγορήθηκαν γιὰ ἐλλειψὴ ἠθικῶν ἀργῶν γιὰ σκεπτικισμό καὶ σχετικισμό.

Ἐπιφανειακά τὸ σόφισμα εἶναι ἐγκυρο ἐπιχειρήματα ποῦ δὲν καταλήγει ὅμως σὲ σωστὸ συμπέρασμα ἂν καὶ παρουσιάζεται σύμφωνα μετὰ τοὺς κανόνες τῆς λογικῆς. Γι' αὐτὸ τὰ σοφίσματα δὲν διαφέρουν ἀπὸ τοὺς παραλογισμοὺς παρὰ τὴν ἀληθοφάνειά τους. Τὴν αὐτὴ ἐννοια ἔχουν περίπου καὶ σήμερα.

Ἡ ἀγνοια τοῦ λογικοῦ ἐλέγχου πᾶνω στὸ σόφισμα ἢ στὸ λαϊκισμό* εἶναι πιθανὸ νὰ παραπλανήσει καὶ ἐξαπατήσει τοὺς ἐκλογεῖς καὶ συνάμα νὰ προκαλέσει φαιδρῆς καὶ ἐπικίνδυνες καταστάσεις.

Τὰ σοφίσματα κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη χωρίζονται σὲ δύο κατηγορίες: Στὴν πρώτη ἀνήκουν ἐκεῖνα στὰ ὁποῖα ἡ παράβαση τῶν λογικῶν κανόνων γίνεται μετὰ τὴν χρησιμοποίηση λέξεων ποῦ ἔχουν διφορούμενη ἐννοια. Στὴ δεύτερη ἀνήκουν τὰ σοφίσματα στὰ ὁποῖα οἱ παραβάσεις τῶν κανόνων ἀποδείχθαι δὲν ὀφείλονται στὴ γλωσσικὴ διατύπωση.

Ὁς παράδειγμα ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει: Ὅταν λέει κανεὶς ὅτι «Τὸ ὄν δὲν εἶναι καὶ τὸ μὴ ὄν εἶναι», αὐτὸ εἶναι σόφισμα. Ἀντιθέτως, «τὸ ὄν εἶναι καὶ τὸ μὴ ὄν δὲν εἶναι», αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια.

Ἐν τελευταία ἀναλύσει, οἱ ἐπίδοξοι νεοέλληνες πολιτικοὶ, μὴ δυνάμενοι νὰ φοιτήσουν στὴ σχολὴ τοῦ Σωκράτη ὅπου ἐδιδάσκετο τὸ Δίκαιο καὶ ἡ ἀλήθεια, οὔτε πλέον στὰ Πειραματικὰ Λύκεια ὅπου ἀπεφοίτησαν ἐξέχουσες προσωπικότητες, μποροῦν νὰ παρακολουθήσουν μαθήματα ρητορικῆς διδασκαλίας καθὼς καὶ μαθήματα ἐφαρμογῆς παραπλανητικῶν σοφισμάτων καὶ σοφισμάτων.

Τὰ μαθήματα παραδίδονται μετὰ μειωμένα διδάκτρα, λόγω λιτότητας, στὸ Πρωτανεῖο τῆς ὁδοῦ Κουμουνοδούρου ἀπὸ ντυλεταντικὸς καθηγητὴς καὶ οἰκονομολόγους τοῦ κυβερνητικῆς κόμματος.

*Λαϊκισμός εἶναι ἡ πολιτικὴ στάση καὶ πρακτικὴ ποῦ κολακεύει τὴς λαϊκῆς μάζης καὶ καλλιεργεῖ αὐταπάτες μετὰ στόχο τὸν προπορισμὸ πολιτικοοικονομικὸ καὶ κοινωνικὸ ὀφέλους.